

ȘCOALA MARAMUREȘEANĂ – ISTORIE ȘI CONTEMPORANEITATE

Delia-Mariana ARDELEAN*

Maramureș School – History and Contemporanity

Abstract: The Maramureș County has preserved itself and evolved through culture and civilization, thus ensuring its continuity through past, present and future. The material and spiritual creation represents the traditional heritage of the previous generations. This heritage has become the object of its knowledge and its harnessing to add new and modern creations to the future.

Tradition brings together habits, beliefs, knowledge, practices that are preserved and transmitted from generation to generation. It is the community's dowry; it is a proof of the way of life in different historical periods and becomes a significant part of reality. Tradition can be considered the inheritance of a community with both its successes and failures - all of which are offered as precious teaching to the future generations. It is an evidence of the community's existence, its natural conservation, and its direction for progress or regress.

Relating to tradition is now an issue of education. Tradition must be preserved, respected, exploited, and selectively transmitted to future generations.

Keywords: *education, community, change, tradition, reform, family, history, school, teachers, pupils, communication, culture*

1. Introducere

Tradiționalismul desemnează orientarea social-politică și culturală îndreptată spre cunoașterea și evaluarea moștenirii înaintașilor. Atașamentul față de tradiție este nuanțat și se manifestă prin respect exagerat, inflexibil, nediferențiat, dar și prin respect valoric, critic, selectiv. Identitatea unei comunități având ca reper tradiția, devine condiția raportării acesteia la alte comunități, fapt ce mijlocește comunicarea interindividuală și intercomunitară.

Prin sistemul educațional al comunității (formal, nonformal și informal) se transmite selectiv și după criterii valorice, creația materială și spirituală a înaintașilor. Mândria de a aparține unei comunități sub egida tradiției este un element de sprijin al siguranței de sine. Respectul propriei identități trebuie să mijlocească respectul identității altuia, fundamentul comunicării interumane. Respectul pentru sine (demnitatea) și respectul

---

* Conf. univ. dr., Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad, Facultatea de Științe Socio-Umane și Educație Fizică și Sport, Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională Maramureș, Str. 8 Martie, Nr. 7, 430406, Baia Mare (deliamarianaardelean@yahoo.com).

pentru altul (altruismul și generozitatea) favorizează înțelegerea, colaborarea și toleranța. Atitudinile extreme de absolutizare a trecutului și de închistare în tradiție refuzând noul, ca și cele de ignorare sau de disprețuire exprimate în politici sociale sunt potrivnice progresului. Cunoașterea tradiției și evaluarea ei trebuie să fie unul dintre obiectivele politicii educaționale.

Educația și învățământul constituie componenta esențială a istoriei culturii și civilizației. Sistemul educațional al oricărei comunități este marcat prin tradiție, iar reformele dintr-un domeniu marcat prin tradiție, cum este învățământul și educația, se realizează greu și din cauza rezistenței tradiționale.

Există o bogată și valoroasă tradiție românească în domeniul educației și învățământului. Aceasta se manifestă ca o constantă care se raportează la inițiativele moderne, înnoitoare. Prezentăm, succint, în cele ce urmează, câteva coordonate ale tradiției maramureșene, în domeniul educației și învățământului.

2. Istorie și tradiție românească în domeniul educației și învățământului maramureșean

În Maramureș, încă din secolul al XIV-lea, avem date care atestă existența unor centre de cultură pe lângă unele mănăstiri. Cel mai important centru a fost mănăstirea Peri care, în anul 1391, devine stavropighie, iar egumenul ei primește prerogative episcopale. Aici a existat, cu siguranță, și o școală în cadrul căreia se pregăteau oamenii cu știință de carte pentru cult, după obiceiul timpului.

Pe teritoriul județului nostru au mai existat asemenea centre la: Ieud, Bogdan Vodă, Lăschia, Mara, Bârsana, Budești, Giulești, Moisei, Călinești, Rona de Jos, Șomcuta Mare care, de asemenea, își pregăteau oamenii în cadrul unor școli proprii.

Deosebit de interesant este faptul că la Sighetu Marmației a funcționat o școală calvină în limba română, în secolele XVI-XVII, în vederea atragerii românilor la această confesiune.

Mulți tineri români au frecventat și Colegiul Reformat din Baia Mare (Schola Rivulina 1547-1755) și gimnaziul de aici. Până în 1848, aceștia erau majoritari. De fapt, fiii de români au primit dreptul să frecventeze cursurile școlilor fără a fi opriți de nobilime (1624).

Principele Mihail Apafi I dispune să se înființeze școli în Maramureș și Chioar (1669), în care să se învețe scrisul și cititul în limba română.

La sfârșitul secolului al XVII-lea și în secolul al XVIII-lea cea mai importantă școală funcționa la Moisei. În secolul al XVIII-lea apar școli sătești naționale, iar vechile școli mănăstirești sunt în declin. Din însemnările existente găsim școli la: Nănaști – 1700, Bogdan Vodă - 1715 și 1724, Dragomirești – 1736, Borșa – 1746, Preluca – 1759, Hărniciești – 1763, Băsești – 1760, Poienile Izei – 1765, Cavnic – 1766, Botiza – 1767.

Din Conscripția învățătorilor din plasa Baia Mare de la 1770, cunoaștem existența următoarelor școli: Șindrești din 1764, Cetățele din 1659, Șișești din 1659, Unguraș din 1769, Dumbrăvița din 1760, Firiza din 1760, Satu Nou de Sus din 1764, Groși din 1758, Chechiș, Ocoliș și Satu Nou de Jos din 1769, Recea din 1764, Ilba, Cicârlău și Bârgău din 1769, Tăuții de Jos din 1763. În 1770 mai funcționau școli la Ardușat, Arieș, Sârbi, Buzești, Țicău, Tămaia. În zona Lăpușul Românesc funcționa o școală la 1735, la Rohia din 1760, iar la Copalnic Mănăstur o școală mănăstirească. În zona Sighet funcționau școli pe lângă mănăstirile: Moisei, Budești, Ieud, Bârsana și Mara.

Recensământul din 1787 menționează 49 de școli și 4395 elevi în zona Sighet-Vișeu. În Șomcuta Mare a luat ființă o școală împărătească la 1784. Tot în secolul al XVIII-lea au mai funcționat gimnaziile la Sighetu Marmației și Baia Mare, frecventate în majoritate de copiii români.

Pe baza programei "Ratio educationis..." din 1777, la 1778 s-au construit școli la Mara, Ocna Șugatag, Strâmtura, Vad și Vișeu de Sus, iar pe baza edictului de toleranță "Norma regia" apar alte școli la Moisei și Ieud-1781, Șomcuta și Ardușat-1784, Coruia-1785, Borșa: 1784-1790, Sârbi -1792, Vima Mică-1789, Vima Mare-1790 și altele la Băița de sub Codru și Ungureni.

În secolul al XIX-lea sunt atestate alte școli la Buzești în 1804, Ciocotiș - 1815, Săliște -1818, Săsar -1818, Sighetu Marmației -1820.

În anul 1822 sunt enumerate școli sistematice la: Rona de Sus, Sighetu Marmației, Baia Sprie, Baia Mare, iar în 1829 la Rona de Sus, Coștiui, Sat Șugatag, Sighetu Marmației, Ruscova, Baia-Sprie, Chiuzbaia, Baia Mare, Ferneziu, Mocira, Recea, Tăuții de Jos, Tăuții Măgherauș și Satu Nou de Jos.

În 1826 și 1833 este semnalată școala Copalnic, în 1831 la Ciocotiș și Borcut, în 1835 la Lucăcești și Ciolt, în 1839 la Cicârlău.

La Sighetu Marmației s-au pus bazele Academiei de Drept, care s-a reorganizat în 1869, iar Colegiul Reformat s-a transformat în liceu.

În 1841 este atestată existența școlilor românești aproape în toate localitățile din Maramureș. Din datele sematismului reținem că în localitățile Săcel, Săliște, Borșa și Tăuții Măgherauș erau câte doi învățători. După Revoluția de la 1848, numărul școlilor se menține și pe parcursul anilor și, de asemenea, cunoaște o creștere. Apar noi unități de învățământ: Grădinița de copii din Sighetu Marmației (1845, în limba maghiară); la Târgu Lăpuș se pun bazele unui gimnaziu cu limba de predare română (1858), iar fruntașii români fac demersuri pentru înființarea unor gimnazii la Baia Mare sau la Seini și chiar a unei preparandii. La 13 decembrie 1860 a luat ființă "Asociațiunea pentru cultura poporului român și a limbii române din Maramureș" care, la 20 ianuarie 1862, a înființat o școală preparandială și un internat în Sighetu Marmației. Această instituție a fost desființată (1868)

de statul dualist, după ce a dat școlilor maramureșene peste 100 de învățători. Este de remarcat faptul că în anul 1867, Sematismul Greco-Catolic de Muncaciu înscrie în cuprinsul său, un număr de 7319 elevi români pentru zona Sighet-Vișeu.

Începând cu anul 1868 statul austro-ungar organizează școli de stat cu limba de predare maghiară și în satele românești, care urmează să devină instrument de propagandă în vederea deznaționalizării etniilor nemaghiare. În atingerea cât mai urgentă a acestui scop, în 1879 s-a introdus ca obiect de studiu limba maghiară în toate școlile românești confesionale. Situația materială precară a majorității românilor a făcut ca numărul copiilor ce frecventau școala să fie redus. Astfel, în 1890 avem 76,62% analfabeți în rândul bărbaților și 85,85% analfabeți din numărul femeilor.

Tabloul școlilor maramureșene rămâne staționar și chiar deficitar în perioada primei mari conflagrații mondiale. Începând cu anul școlar 1919-1920, au luat ființă în aproape toate satele românești, grădinițe și școli cu limba de predare română. Astfel, pe cuprinsul județului nostru au existat, în acel an școlar, 203 școli primare de stat și confesionale, cu un număr de 246 învățători și 13 educatoare.

După terminarea războiului se construiesc școli. Între 1922-1928 s-au înființat 30 de școli cu 45 de săli. În 1928 existau în județ 215 școli cu 437 cadre didactice. Criza economică din 1929-1936 are repercusiuni negative și asupra învățământului. În anul școlar 1937/1938 în învățământul preșcolar funcționau 39 de educatori în 32 unități cu 1548 copii, iar în învățământul general erau 241 unități cu 27000 elevi.

Înainte de Marea Unire din 1918 nu avem învățământ secundar românesc. După Unire, în 1919 au luat ființă Liceul "Gheorghe Șincai" la Baia Mare și Liceul "Dragoș Vodă" din Sighetu Marmației. Și-au reluat activitatea gimnaziul din Târgu Lăpuș, noul gimnaziu din Șomcuta, Gimnaziul de Fete din Sighetu Marmației, transformat apoi în liceu. Tot aici a luat ființă un liceu industrial, iar Gimnaziul de Fete din Baia Mare s-a transformat în 1940 în liceu. La Sighetu Marmației mai funcționau Gimnaziul Romano-Catolic și Școala Normală. Numărul elevilor la cursul secundar era redus. Cifrele vremurilor datează un număr de 1375 elevi.

În anul școlar 1938/1939 învățământul secundar din județul nostru era deservit de 148 cadre didactice și a dat un număr de 128 absolvenți.

După aplicarea reformei învățământului în 3 august 1948, numărul unităților de învățământ a crescut, în dauna calității.

Dăm mai jos cifrele comparative:

Forma de învățământ	Anul școlar			
	1937/1938	1948/1949	1960/1961	1970/1971
Învățământ preșcolar:	32	71	143	233

- unități	39	86	437	448
- cadre didactice	1584	4397	6996	11531
- copii				
Școli generale:				
- unități	238	298	395	324
- cadre didactice	565	778	2189	3643
- elevi	26665	33189	58263	76152
- absolvenți	303	1204	4184	4811
Liceu:				
- unități	3	5	10	11
- cadre didactice	148	58	201	317
- elevi	341	720	4078	7230
- absolvenți	128	148	4230	2519

Cifrele de mai sus, arată, creșterea numărului de elevi înscriși și care au frecventat școala și a numărului de cadre didactice antrenate în educarea și instruirea populației școlare din județul Maramureș, pentru anii indicați.

Programul Reformei Învățământului, demarat după Revoluția din Decembrie 1989, a produs mutații remarcabile. Învățământul obligatoriu maramureșean, ca de altfel întregul învățământ românesc de astăzi este o veritabilă "industrie" a cunoașterii și a formării generațiilor viitoare. Nici un alt sector social nu include o populație sau un număr de instituții comparabile cu cele din învățământul obligatoriu. Dacă avem în vedere responsabilitatea socială asociată, imaginea obținută este una care solicită o atenție cu totul aparte în ceea ce privește politicile educaționale elaborate și aplicate azi și impactul viitor al acestora.

Schimbările în învățământul maramureșean pot fi structurate în schimbări la nivelul rețelei școlare și la nivelul resursei umane și materiale. Dacă avem în vedere schimbările la nivelul rețelei școlare, observăm, mai ales, în ultima perioadă, cum numărul instituțiilor școlare se modifică ca urmare a măsurilor de politică educațională. Reorganizarea rețelei școlare are la bază trecerea grădinițelor în subordinea școlilor cu clase I-VIII, pentru zonele rurale, comasarea școlilor cu număr mic de elevi și dezvoltarea centrelor de greutate a zonei, promovarea politicilor de eliminare a segregărilor, de includere a tuturor copiilor în sistemul de învățământ de masă, pregătirea trecerii la descentralizarea sistemului de învățământ.

Fenomenul de restructurare a rețelei școlare la nivelul județului Maramureș, la începutul anului școlar 2005-2006, face ca aceasta să numere 279 de unități de învățământ preuniversitar. Azi, rețeaua școlară din județul Maramureș cuprinde un număr de 169 de unități de învățământ preuniversitar de stat și 22 de unități de învățământ preuniversitar privat.

3. Colaborarea școlii cu comunitatea

În condițiile descentralizării și autonomiei instituționale reglementate prin Legea Educației și Legea Finanțelor Publice Locale, școala beneficiază de sprijinul autorităților locale în baza unui proiect de dezvoltare a unității de învățământ. Astfel, primăriile gestionează alocațiile bugetare pentru finanțarea cheltuielilor materiale și servicii, reparații curente și capitale, pentru asigurarea condițiilor de instruire și educație a elevilor.

La nivelul politicilor educaționale parteneriatul dintre școală și comunitate reprezintă un element important al descentralizării autonomiei unităților de învățământ. Dacă în anii 1990 asistam la un grad de rezistență la schimbare a cadrelor didactice și a directorilor, datorat lipsei unei formări manageriale și a unei experiențe în acest domeniu, fapt care bloca inițiativele de parteneriat, astăzi, asistăm, la o spectaculoasă schimbare de poziție a primăriilor față de școlile din comunitate. Acest lucru se datorează politicii educaționale care a avut la bază deschiderea către comunitatea locală prin crearea unor structuri comune la nivelul școlii și al comunității, în ideea unei mai bune gestionări a problematicii școlii.

În prezent, toate școlile din județul nostru se bucură de o colaborare excelentă cu primăriile.

Dezvoltarea de atitudini și comportamente morale reprezintă principalul aspect al colaborării școlii cu Biserica. Aceasta s-a realizat prin formarea conduitei morale a elevilor și a comportamentului civic, prevenirea și combaterea infraționalității, motivarea elevilor pentru participarea la școlarizare și obținerea de rezultate bune la învățătură, realizarea educației morale și religioase prin intermediul orelor de religie în școală, sprijin material pentru elevii proveniți din familiile nevoiașe.

Relația școlii cu familia se situează la nivelul domeniilor tradiționale de colaborare. Domenii precum stabilirea curriculum-ului la decizia școlii, alegerea disciplinelor opționale și a manualelor alternative, gestionarea resurselor financiare ale școlii sunt azi, obiect real al colaborării școală-familie. Cadrele didactice percep familia ca partener real în luarea deciziilor de acest gen și, în consecință, informează părinții cu privire la atribuțiile și drepturile pe care le pot exercita. Relația școală-reprezentanți ai administrației locale a avut în vedere deschiderea școlii către comunitatea locală, astfel încât actorii și instituțiile implicate, reprezentanți ai inspectoratului școlar, ai autorităților locale, manageri școlari, agenți economici și alte organizații locale sau zonale, să gestioneze consolidarea poziției școlii și a dascălului, în folosul dezvoltării fiecărei comunități.

Concluzii

Școala românească, în general, școala maramureșeană, în special, trăiește experiența unor transformări de anvergură. Când vorbim de școală aducem în discuție valoarea cunoștințelor, aptitudinilor și deprinderilor,

educația generală primară de bună calitate pentru toți, urmată de educația și formarea profesională inițială, menită a-i înzestra pe tineri cu noile deprinderi de bază cerute de o economie clădită pe cunoaștere. În plus, școala, prin educația primară ne demonstrează tuturor că cei mai mulți tineri care ies de pe porțile ei au învățat să învețe și au o atitudine pozitivă față de învățare, că cei mai mulți dascăli au făcut din profesia lor o adevărată vocație; că părinții și elevii, în majoritatea lor, sunt mulțumiți, că reprezentanții comunităților sunt interesați de școală.

Aceasta este adevărata față a școlii maramureșene!

Bibliografie

- Ardelean, D., (2010), Teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
- Bîrzea, C., (1995), *Arta și știința educației*, Editura Didactică și Pedagogică, București
- Huberman, A., M., (1978), *Cum se produc schimbările în educație: contribuție la studiul inovației*, Editura Didactică și Pedagogică, București
- Joița, E., (1999), *Pedagogia – știința integrativă a educației*, Editura Polirom, Iași
- Mintzberg, H., (1990), *Le management. Les Editions D'Organisations*, Paris,
- Mintzberg, H. (1982), *Structura și dinamica organizațiilor*, Paris
- Miroiu, A., et. al. (1998), *Învățământul românesc azi. Studiu de diagnoză*, Editura Polirom, Iași
- Păun, E., (1999), *Școala – abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași
- Văideanu, G., (1998), *Educația la frontiera dintre milenii*, Editura Politică, București
- Zamfir, C., et al., (1994), *Formarea managerială în România: nevoi și capacități*, Editura Alternative, București
- Zlate, M., (2004), *Leadership și management*, Editura Polirom, Iași
- Zlate, M., (2007), *Tratat de psihologie organizațional-managerială*, Editura Polirom, Iași